

Tiszta szívvel

Kedves Olvasó!

Új esztendő, új kvíz: új kérdések – a Kedves Olvasó tudata mélyén biztosan ott szunnyadó helyes feleletekre várunk. „Tudom, csak nem pontosan, olvastam már, de nem emlékszem hol” – ha élesen nem is tudunk valamit, rendszerint sejtjük a jó választ. Úgy van ez, ahogy egy blick-diagnózis születik, vagy némely szerelem fogan: hogy csak a legfontosabb dolgokat említse a Rovatvezető. A tavalyi, bikácsi kardiopulmonológiai konferencián igen széles spektrumban lehettünk tanúi a tüdő és a szív egymásra hatásának: a szinergizmusok és a kombinált kórállapotok hosszú sorával találkoztunk. A mostani szám kérdései is ennek a jegyében születtek: maradunk az asztmánál, de a szív vezérel. A szövegekben a szerző a szokásosnál többször és személyesen nyilvánul meg. A Rovatvezető ezúton kér elnézést az érintettektől és a nem érintettektől egyaránt...

a Rovatvezető

Oszip Mandelstam, a XX. századi orosz költészet nagy alakja két korábbi kvízünkben is szerepelt már. Két különböző verséről volt szó: az elsőben Proust asztmája okán, a másodikban a poéta saját bajáén találtunk ürügyet a megidézésre. Hú felesége, Nagyezsda Mandelstam így írt a szöveg létrejöttéről: „Voronyezsben kétszer született hármasiker” [vers]. A második (...) a „Nézek a fagy szemébe egymagam, A lesújtott pusztákkal mit tegyünk, és az Ó, ez a lomha, e légszomja pusztá táj (...) volt. A lesújtott pusztákkal mit tegyünk, ez elnyúló éhes csodával és a sík, lélegző csoda sorok fűzik össze az első két verset. A harmadik vers légszomja pusztá táj-a felel a lélegző csodá-ra. S abban a versben, ahol kimondja Júdás nevét, maga a ritmus is olyan, mint az akadozó lélegzet: hová mennek, hová, honnan, kérdem, hiába... Azon a télen sok vers ritmusán meglátszott, hogy légszomj gyöttri O.M.-et” A legjobb fordítás (Lator

Oszip Mandelstam
(1891–1938)

Lászlóé) sem képes mindent visszaadni: az eredetiben a „ja eto ja, jav eto jav” zihál. Hogy egy nehéz feladat lehetetlenné váljon: a versek eredeti rímeiben még túl is tengenek a „z” és „h”, az oroszban hörgésszerű hangzók.

1. Melyik orosz folyót emlegette a költő?

- Káma
- Volga
- Don
- Dnyeszter

Mandelstam nehézlégzése Nagyezsda szerint az 1920-as években kezdődött. „Jevgenyij bátyám mindig azt mondta, hogy O.M. fuldoklása nemcsak fizikai, hanem osztálybetegség is.” „Eljött hozzánk Marsak vendégségbe és hosszasán, szívhez szólóan magyarázgatta O.M.-nek hogy mi a költészet. A hivatalos-szentimentális vonal...” Nem kellett sokáig várni a rohamra, amit aztán egyre több követett. „Fulladozott, de azért csak dolgozott tovább” – írja Nagyezsda. „Valójában két végén égette a gyertyát és jól tette. Ha fizikailag egészséges lett volna, mennyi felesleges gyötrelmet kellett volna kiállnia!” Kazarnovszkij, aki a gyűjtőtáborban találkozott Oszip Mandelstammal, „aztán még vagy egy tucat évet töltött Kolimában... mondta: – Jól tette O.M., hogy mindjárt meghalt.” Hajmeresztő, de nem minden logikát nélkülöző, jegecesen gyönyörű mondat. Illik a költőhöz, aki így nyilatkozott: „Ahol a versért megölik az embert, ott igen nagy az irodalom hatalma.”

2. Hol lehetett ez az 1937-es gyűjtőtábor?

- a Szovjetunióban
- Németországban
- a Lengyel Főköormányzóságban
- a Pireneusok keleti lábánál Franciaországban

A költészet és a szív-tüdőasztma szinte kibogozhatatlan és többszörös viszonyrendszeirenek bonyolult világából (másféle kapcsolatokról ehelyest ne is essék szó, bár nehéz nem beszélni róluk) vitorlázunk egyértelműbb, ha nem is békésebb vizekre. 2011. augusztus

1-én Pittsburghben egy hústoronnyi roksztár a színpadon kapott asztmás rohamot. Épp az „I would do anything for love” című igen kemény nótát nyomta (amivel a rovatvezető a maga részéről a legteljesebb mértékben egyetért) – amikor elfogyott a szufla. Még jó, hogy akadt egy rajongó doktor, aki i.v. besegített, a koncert pedig némi szünet után folytatódott.

3. Ki volt az énekes?

- Meat Loaf
- Axel Rose
- Beefeater
- Dr. Feelgood

Ha nem is hústorony, de igencsak természetes, és – ó, Kedves Olvasó! kitaláltad! – nos valóban asztmás a következő szereplőnk is: Dr. Gideon Fell. Nincs nála ideálisabb hős a Histhorax könnyű szívű szerzője számára: egyszemélyben orvos, asztmás és költött, irodalmi alak. Igazi Jolly Joker – igény szerint bármelyik fejezetbe könnyedén beilleszthető. Természetesen vadul dohányzik (hol szivart, hol pipát szív), és nem melleleg gyilkosságokat fejt meg a Scotland Yard legnagyobb ámulatára. A regényíró az angol szarkazmus és katolikus irodalmi fellendülés kulcsfigurájáról mintázta excentrikus hősét. A nevet most nem áruljuk el, hiszen hátra van még két kérdés: de a megoldásban fellebbentjük a fátylat. Ehelyst a Három koporsó című regény szerzőjére kérdezzük rá, aki Dr. Fell kitalálója, és egyben a „bezárt szoba rejtélye” című krimi alaphelyzet legelismertebb szakértője is. Az egyébként a két háború között írt amerikai krimiben nemcsak egy komplett irodalmi esszé is rejtőzködik, de a tragikus trianoni döntés egy szokatlan következménye is központi szerepet kap. (Az már a rovatvezető saját pechje, hogy a rejtély két tüdőlővését nem tudja kamatoztatni ebben a lapban.)

4. Ki a krimi szerzője?

- Raymond Thornton Chandler (1888–1959)
- Samuel Dashiell Hammett (1894–1961)
- John Dickson Carr (1906–1977)
- Erle Stanley Gardner (1889–1970)
- Perry Mason (1891–1969)

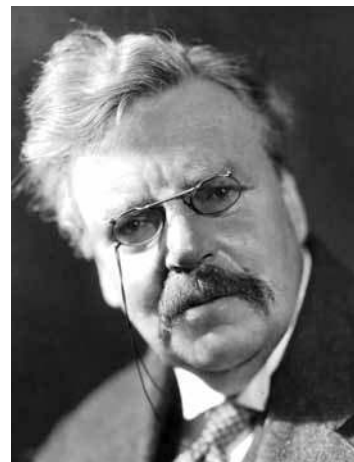
Búcsúzóul Gilbert Keith Chesterton (1874–1936) egyik krimijéből idézünk. Állandó főhőse, egy

jelentéktelen külsejű vidéki pap éppen egy exkluzív klub ezüst étkezésének tolvaját üldözi. (A rovatvezető elnézést kér a gyatra fordításért, de mivel azt maga Schöpflin Aladár követte el, nem mert belekontárkodni a szövegbe. Igaza lehet a latin mondásnak: *Aliquando bonus Homeros dormitat* – azaz olykor a jó Nyugatosok is melléfogtak – avagy csak nagyon siettek a nyomdába a kézirattal – s utóbb a pénztáblakhoz...) Tehát a citáció: „A külseje a tulajdonosnak a rendes külseje volt, de az arca egyáltalán nem volt a rendes. Máskor rézbarna volt, most betegesen sárga.

– Bocsásson meg, Audley úr – mondta asztmatikus fuldoklással. Nagy aggodalmaim vannak. A halas tényérokak úgy takarították el, hogy a kések és villák is rajtuk voltak?” Chesterton eredeti szövege ennél jobb fordítást érdemel.

5. De hogy hívhatják a papot?

- Don Camillo
- Páter Brown
- Monsignore Quixote
- Casaroli bíboros

Gilbert Keith Chesterton (1874–1936)

Megoldások

1. (a) – A Káma folyóról volt szó, ahová száműzésbe küldték Oszip Mandelstamot. Felesége így emlékszik: „Voronyezsben újabb kellemetlenség várta: én betegedtem meg, először kiütéses tifuszt kaptam... A népet sújtó csapásokat mindig kiütéses tifusz kíséri... A kórházakban, meghamisítva a statisztikát, számmal helyettesítették a betegség nevét – nem tifuszban szenvedtek a betegek, hanem ötös vagy hatos betegségformában...” A betegségek kódolásának, lám egészen korai emlékei is itt járnak közöttünk... (Forrás: Nagyezsda Mandelstam: Emlékeim. Magvető Kk. Budapest, 1991)

2. (a, b, d) – A borzasztó válasz az, hogy az első, a második vagy a negyedik felelet közül bármelyik helyes lehetne. A harmadikat csak az évszám zárja ki a sorból – a táborokra az addigra lerohant Lengyelországban még másfél évet kell várni. Akkor viszont a német–orosz határ mindkét oldalán tragikus bőségben jönnek lét-

re... Forrás: Nagyezsda Mandelstam emlékiratai és az egész XX. század története...

3. (a) – Meat Loafról, a 63 éves nagyszerű muzsikusról van szó. A doktort nem ismerjük...

4. (c) – John Dickson Carr (1906–1977) az amerikai krimiírás egyik nagy alakja. Ellentétben a kérdésben felsorolt többi szerzővel (Perry Mason a kivétel, hiszen ő Erle Stanley Gardner költött főhőse) nem a társadalmi kérdéseket ágyazza bűnös környezetbe. Carr-t a logikai rejtély izgatja, a feladvány. Nem csoda, az 1930-as évek jó részét Angliában tölti, onnan hozza a műfaji elemeket. „Mystery writer”-ként is ismerik – pedig éppenhogy semmi földöntúli nincs a megoldásaiban. Chesterton és Gaston Leroux munkái hatottak rá. Ez utóbbihoz fűződik az Operaház fantomja című krimi, amiből Andrew Lloyd Webber komponált nagyszerű musicalt. Carr Sir Arthur Conan Doyle-ról 1950-ben írt életrajzi munkájával számos elismerést

szerezett. Az utolsó tüdőgyógyászati szempontú életrajzi eleme a halála: tüdőrák végzett vele.

5. (b) – Brown atyáról van szó, aki együgyűnek tűnik, ám szeretetteljes vaslogikája mindenben áthatol. Don Camillo és (nem don) Quijote atyák szintén költött falusi pap-alakok, de egyikük sem kriminalista. Az olasz pap alkotója Guareschi, az utóbbié, a spanyol páteré az Amegában többször szerepelt egykori asztmatikus, Graham Greene. A neves francia komikus, Fernandel vitte filmsikerre Don Camillo alakját. Brown atya Giovannino Guareschi (1908–1968) tollából született, aki egy élő személyt mintázott meg. Don Camillo Valota nem csak olasz partizán volt, de túlélte a dachauai és a mauthauseni koncentrációs táborokat is. Az olasz regénysozogat gerincét a pap és a kisváros kommunista polgármesterének ellentéte alkotja. Hasonló az alapállása, mégis nagyon más a kimenetele Greene regényének. ■